

України, питання про заборону діяльності політичних партій, громадських організацій в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей, відповідно до ч. 7, 8, 9 ст. 18 ЗУ «Про правовий режим надзвичайного стану» □4□. Надзвичайна ситуація не обмежує конституційні права громадян, але встановлює певні обов'язки для громадян, зокрема: дотримуватись правил поведінки, безпеки та дій у надзвичайних ситуаціях, до прибуття аварійно-рятувальних підрозділів вживати заходів для рятування населення і майна, дотримуватися режимів захисту від епідемії, радіації тощо.

Отже, політичні партії відіграють важливу роль у житті суспільства, забезпечують політичну участь громадян, відстоюють свою позицію з питань державного і суспільного життя, беруть участь в обговоренні критичної оцінки дій і рішень органів влади, вносять до органів державної влади України та органів місцевого самоврядування пропозиції, на відміну від надзвичайного стану, надзвичайна ситуація не обмежує конституційні права громадян, а лише об'єднує зусилля для подолання загрози.

Список використаних джерел

1. Конституція України. К.: Офіц. вид. Верховної Ради України, 1996. 80 с.

2. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 № 2365-III. 19.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>.

3. Кодекс цивільного захисту України: Кодекс України; Закон, Кодекс від 02.10.2012 № 5403-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>.

4. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 № 1550-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text>.

Попадинець Галина Олександрівна,
доцент кафедри теорії та філософії права,
конституційного та міжнародного права
Інституту права, психології та інноваційної
освіти Національного університету
«Львівська політехніка», кандидат
філософських наук, доцент

АНТРОПОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У загальному розумінні правова культура – це якісний показник суспільного життя і найчастіше під цим поняттям розуміють ставлення людей до права, правової системи, що базується на їх переконаннях, цінностях, ідеалах. Це система поглядів, оцінок, переконань, установок

відносно важливості, необхідності, соціальної цінності юридичних прав та обов'язків, які формують позитивне ставлення до права, законності, правопорядку, забезпечують соціальну поведінку в правовій сфері, тобто це єдність правосвідомості і практичного освоєння права. Це система правових цінностей соціальних груп та громадян суспільства, що відповідають рівню досягнутого суспільством правового прогресу і відображають у правовій формі стан свободи особи. Правова культура має діяльну природу. Правові ідеали, традиції, стереотипи мислення і поведінка формуються в процесі правової діяльності та є її результатом. Лише в наш час поняття правової культури набуло такого нового змістовного правового значення і в такому сенсі.

У радянську добу, правова культура визначалася як особливий різновид культури, спосіб духовно-практичної діяльності й відносин, які відображали головні правові цінності, формували правові погляди, знання та навички участі громадян у суспільно-правовому житті. Однією з характерних ознак стану суспільної думки у правовій сфері був авторитет законів та владних структур, довіра до них з боку населення. Особа в процесі свідомої діяльності отримувала правові знання та досвід, формувала свою правову свідомість та відповідні правові погляди. Правова культура характеризувалася власним способом реалізації соціально-правової діяльності людей, у процесі якої змінювалися взаємовідносини між ними і створювалися певні правові цінності.

Сьогодні під впливом глобалізації загалом і правової глобалізації зокрема змінюються як правові системи, так і форми їх взаємодії між собою та з іншими соціальними системами, що зумовлює їх теоретичне осмислення, спрямоване на визначення фундаментальних трансформацій сучасних правових систем на засадах сучасної юридичної науки, нових методологічних підходів, репрезентованих постнеокласичною раціональністю, синергетикою, постмодернізмом, плюралістичним праворозумінням. Першочерговим у цьому відношенні є визначення змісту, характеру й сутності тих змін, які відбуваються в межах національних правових систем, обґрунтування нових критеріїв їх розвитку. Глобалізаційні трансформації в усіх сферах суспільства стирають кордони між внутрішньою і зовнішньою політикою держави, між різними національними правовими системами, їх окремими інститутами й елементами у результаті цього з'являються глобальні інструменти управління й інститути забезпечення реалізації такого управління, нові правові норми [1, с. 21].

Сьогодні Україна намагається реально увійти до Європейського Союзу, а не лише декларативно належати до європейських країн. Соціальне життя визначається рухом суспільства до більш досконалого типу права, до поглиблення гуманізму, демократизму і загальної антропологізації [2, с. 3]. Сучасний стан розвитку правової

культури в Україні характеризується антропологічним напрямом, правова культура отримала потужну антропологічну основу, оскільки вона ґрунтується на ставленні конкретної людини (колективу людей, суспільства) до права, правової системи, причому це ставлення ґрунтується на переконаннях, цінностях, ідеалах.

Антропологізація правової культури пов'язана з глибоким переворотом в суспільних відносинах. Вона досягається тією мірою, якою посилюється загальносоціальне значення законодавства і правозастосування. Підвищення загальносоціального значення права є одним з признаков формування правової системи в державі.

Більшість досягнень останніх років у правовій сфері пов'язано з висуванням ідеї прав людини як основної у правовому розвитку, що знаходиться в руслі антропологізації права. Сьогодні правова культура не зводиться лише до правосвідомості громадян суспільства, а визначається як сукупність досягнень суспільства, його соціальних груп та громадян у галузі регулювання суспільних відносин, яке забезпечується верховенством права в суспільному житті, правовими принципами справедливості й гуманізму, захисту прав і свобод людини, її честі і гідності, реальне забезпечення місця людини як вищої соціальної цінності.

Разом з тим, є очевидним те, що «розміщення» людини в центрі правової системи, а права людини – в центр системи права не повинно підміняти об'єктивне право, тим більше відміняти діалектичний зв'язок між суб'єктивними правами людини і її обов'язками. Ігнорування обов'язками у праві є настільки небезпечними як і недооцінювання ролі суб'єктивних прав, оскільки не тільки права, але і обов'язки людини є важливим компонентом права. В руслі домінування обов'язків поряд з правами людини необхідно проводити правове виховання населення.

Розвиток правової системи України на основі антропологічного принципу права, внутрішніх загально гуманістичних якостей, чіткого структурування ідеологічної та психологічної аури активно впливають на формування суб'єктивних установок у людей, сприяють встановленню нормативних взаємовідносин у суспільстві [3, с. 40]. Саме тому, один з важливих моментів антропологізації правової культури пов'язаний з поняттям правової активності особистості. Правовий розвиток сьогодні йде від соціоцентричного до людиноцентричного типу правової культури, тобто такої в центрі якої знаходиться особистість, її права, свободи і законні інтереси, а всі правові засоби, механізми і інститути направлені на підтримку особистості як вищої культурної цінності [4, с. 11]. Вплив антропологічного принципу права на розвиток правової системи сучасної української держави визначається перш за все необхідністю забезпечення самовизначення особистості, її реалізація і соціалізація. При цьому право є об'єктивно можливим масштабом соціальної свободи, стимулює творчу активність, самосвідомість людини,

гарантує визнання суспільством того, що кожний індивід народжується вільним і рівним серед інших, а верховенство права розглядається як соціальний феномен, який обумовлює невід'ємні права людини на свободу, рівність, справедливість, достойне життя, повагу і недоторканність, вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, рівності, свободи тощо.

Характеризуючи механізм забезпечення прав і свобод особистості, Н. Оніщенко робить висновок, що це комплекс взаємопов'язаних, взаємодіючих юридичних передумов, нормативних засобів, і загальносоціальних умов, які створюють відповідні юридичні і фактичні можливості для повноцінного здійснення людиною прав і свобод [2, с. 45]. Такі умови органічно пов'язані з формуванням громадянського суспільства, в якому забезпечується втілення антропологічного принципу права, всесторонній розвиток особистості та правової культури загалом.

Отже, під правовою культурою необхідно розуміти якісний стан правового життя суспільства, який характеризується досягнутим рівнем розвитку правової системи – станом та рівнем правової свідомості, юридичної науки, системи законодавства, правозастосовної практики, правової освіти, а також ступенем гарантованості основних прав і свобод людини. Юридична антропологія дозволяє розкрити динаміку правової культури, визначивши її центр і периферію, рушійні сили, конструктивні і тупикові напрямки розвитку правової культури. Тому формування демократичних засад українського суспільства на сучасному етапі пов'язане з процесами розвитку, правової культури, можливістю застосування сучасних європейських норм і стандартів.

Список використаних джерел

1. Удовика Л. Г. Глобалізація як критерій типології національних правових систем. *Актуальні проблеми держави і права*. Одеса :Юридична література, 2014. С. 21–27.
2. Оніщенко Н. М. Правова система і держава в Україні. Київ : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. 132 с.
3. Бігун В. С. Людина в праві та науках про право: три загальнонаукові підходи до дефініції /Антропологія права: матер. І всеукр. круглого столу (м.Львів, 16-17 вересня 2005 р.). Львів, 2006. С. 37-42.
4. Дьоміна О. С. Проблеми формування правової культури в Україні в умовах трансформації політичного режиму. *Держава і право*. Київ, 2006. Вип. 31. С. 39–44.